

УДК 378.011

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

Гирка І.В.

*Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради, провулок Руставелі, 7, м. Харків, Україна*

kharkivska_hgpa@ukr.net

У статті розглянуто сучасні методологічні підходи в професійній підготовці майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками. Охарактеризовано особливості сучасних методологічних підходів у професійній підготовці. Визначено основні принципи та закономірності професійної підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками.

Ключові слова: сучасні методологічні підходи, майбутні вчителі інформатики, професійна підготовка, профорієнтаційна робота, старшокласники.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ К ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СО СТАРШЕКЛАСНИКАМИ

Гирка І.В.

*Коммунальное учреждение „Харьковская гуманитарно-педагогическая академия”
Харьковского областного совета, переулок Руставели, 7, г. Харьков, Украина*

kharkivska_hgpa@ukr.net

В статье рассмотрены современные методологические подходы в профессиональной подготовке будущих учителей информатики к профориентационной деятельности со старшеклассниками. Охарактеризованы особенности современных методологических подходов в профессиональной подготовке. Определены основные принципы и закономерности профессиональной подготовки будущих учителей информатики к профориентационной деятельности со старшеклассниками.

Ключевые слова: современные методологические подходы, будущие учителя информатики, профессиональная подготовка, профориентационная работа, старшеклассники.

MODERN THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS SCIENCE TO CAREER-ORIENTED ACTIVITIES WITH THE STARSHEKLASNIKOV

Gierka I.V.

*Public Institution „Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy” Kharkiv regional council,
Rustaveli Lane, 7, Kharkov, Ukraine*

kharkivska_hgpa@ukr.net

The article deals with modern methodological approaches in the training of future teachers of science to career-oriented activities with high school students. The features of modern methodological approaches to training. The basic principles and patterns of professional training of future teachers of computer science to high school students with career-oriented activities. Career guidance to high school students should be made in the process of extracurricular activities for science teachers elective hours. According to research, this work although it has a place in the educational work of the school, and during the year carried out spontaneously, uneven. First, attention is focused on some activities, some time to rest. Lack of planning and consistency in conducting career counseling in extracurricular activities teachers science, focus only on accounting measures a negative impact on the process of professional self uchniv.Otzhe for better quality training of future teachers of science to career-oriented activities with high school students. It should use modern methodological approaches that involve the establishment of common educational patterns as the basis of scientific research, establishing worldview (philosophy, naukovedcheskih, biological, psychological, pedagogical research ideas and their impact on the results and conclusions). In today's conditions to successfully adapt and also be able to realize a proactive, responsible, professionally oriented members of society, able to interact effectively in achieving social, industrial and economic goals. The impact of the implementation of related tasks need to be strengthened independent

and productive activities pupils develop their personal qualities and creative abilities, skills independently acquire new knowledge and solve problems in the community oriented.

Key words: modern methodological approaches, future science teachers, training, vocational work, high school students.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається перегляд пріоритетів у системі професійної підготовки вчителя. Серед факторів, які зумовили необхідність такого перегляду пріоритетів, можна виокремити дві групи чинників. Модернізація освітньої галузі України, що відбувається під впливом процесів євроінтеграції і глобалізації, актуалізує проблему визнання якісного рівня вітчизняної освіти у світовому освітянському просторі. Спрямованість системи освіти на переважне засвоєння системи знань, яка була традиційною і виправданою ще кілька десятиріч тому, вже не відповідає сучасним викликам доби і запитам суспільства. В умовах сьогодення успішно адаптуватися й само реалізуватися зможуть лише ініціативні, відповідальні, професійно спрямовані члени суспільства, спроможні ефективно взаємодіяти в досягненні соціальних, виробничих й економічних цілей. Результативність виконання пов'язаних із ними завдань потребує істотного посилення самостійної та продуктивної діяльності школярів, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання і розв'язувати проблеми, орієнтуватись у житті суспільства. Отже проблема сучасних методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні методологічні підходи у професійній підготовці майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками розглядаються як одні з важливих концептуальних положень оновлення змісту освіти. Вони припускають переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважною трансляцією знань на створення умов для оволодіння учнями комплексом компетенцій, що визначають інтелектуальний і трудовий потенціал, здібності випускника. Теоретико-методологічні основи сучасних методологічних підходів у вищій професійній освіті розкриті в працях В. Байденко, В. Болотова, Н. Гришанова, В. Іщенко, Б. Коломійця, Д. Махотіна, Г. Селевко, В. Серікова, Ю. Татура. Серед робіт, присвячених формуванню компетенцій майбутнього вчителя-предметника, пов'язаних з освоєнням основних аспектів профорієнтаційної роботи, слід виділити дослідження Т. Добудько, І. Злотникова, М. Лебедевої, В. Мозоліна, О. Смолянинової, Є. Хеннер, А. Шестакова, О. Шилової. Питання професійної підготовки вчителів до профорієнтаційної діяльності розглядали вітчизняні (Н. Попович, Л. Собко, О. Спірін) та зарубіжні науковці (В. Котенко, С. Сурменко, Р. Горохова, Я. Веб, Т. Довнес).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розгляд основних аспектів профорієнтаційної діяльності старшокласників у контексті професійної підготовки майбутніх учителів інформатики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розглянути сучасні методологічні підходи в професійній підготовці майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками. Визначити основні принципи та закономірності професійної підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками.

Виклад основного матеріалу. Підготовка молоді до життя і праці була і залишається одним з найважливіших суспільних завдань. Помилка у виборі професії іноді обертається для людини серйозними соціальними наслідками, що проявляються в неможливості реалізації молодими людьми своїх здібностей і втілення власного покликання [1, 3, 4]. Завдання всіх соціальних інститутів нашого суспільства — забезпечити гарантовану державну допомогу кожній людині в тому, щоб вона правильно обрала професію і, власне кажучи, зробила правильний вибір своєї долі. На нашу думку, особливе місце при виконанні таких завдань повинно належати школі. Головна мета профорієнтаційної діяльності полягає в поступовому

формуванні в школяра внутрішньої готовності до усвідомленого і самостійного визначення свого місця в суспільстві, а також корегуванні і реалізації перспектив свого розвитку. Учні старших класів досить важко самостійно визначитися серед великого розмаїття професій на сучасному етапі розвитку суспільства [3]. Тому, йому повинен допомогти вчитель, використовуючи можливості новітніх інформаційних технологій та свій власний стиль професійно-педагогічної діяльності [5].

Без сумніву, це досить складне завдання, для реалізації якого майбутній учитель повинен бути підготовлений до такого аспекту своєї професійно-педагогічної діяльності.

Профорієнтаційна робота зі старшокласниками повинна здійснюватись і в процесі позакласної роботи вчителів інформатики протягом факультативних годин. Як свідчать дослідження, ця робота хоча і має місце в навчально-виховній роботі школи, та протягом року здійснюється стихійно, нерівномірно. Спочатку акцентується увага на одних видах діяльності, через деякий час на інших. Відсутність плановості і послідовності в проведенні профорієнтації в позакласній роботі вчителя інформатики, орієнтація лише на звітні заходи негативно відбивається на процесі формування професійного самовизначення учнів.

Отже, для якіснішої професійної підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками слід застосовувати сучасні методологічні підходи, які передбачають встановлення загальних педагогічних закономірностей як підґрунтя наукового пошуку, встановлення світоглядних позицій (філософських, наукознавчих, біологічних, психологічних ідей педагогічного дослідження та їх впливу на отримані результати й висновки). Нормативна сторона методології пов'язана з вивченням загальних принципів підходу до дослідження педагогічних об'єктів, з дослідженням системи загальних і приватних методів і прийомів. Методологічний рівень педагогічного дослідження ґрунтується на провідній засаді, що на базі емпіричних і теоретичних досліджень формулюються загальні принципи і методи дослідження педагогічних явищ, будується теорія. У методології існують різні підходи: етнопедагогічний підхід визначає, що освіту і виховання необхідно здійснювати з урахуванням національних традицій і менталітету народу, його культури, національно-етнічної обрядовості, звичаїв, звичок. Особистість живе в конкретному соціокультурному середовищі, належить до певного етносу, тому її розвиток має спиратися на національні традиції народу, його культуру, звичаї, навички під час проектування й організації педагогічного процесу. З одного боку, необхідно вивчати, розвивати, формувати це середовище, а з іншого – застосовувати всі його виховні й навчальні можливості. Антропологічний підхід передбачає системне використання даних усіх наук про людину, структуру та здійснення педагогічного процесу з урахуванням цілісної природи людини, її можливостей і потреб.

Культурологічний підхід передбачає, що культура в освіті виступає як його змістовна складова, джерело знань про природу, суспільство, способи діяльності, емоційно-вольового й ціннісного ставлення людини до тих, хто поряд, до праці, спілкування тощо. Культура сприяє розвитку особистості, а також її становленню як творчої індивідуальності. Формування особистісної культури людини, а суспільна культура визначається як чинник, визначає зміст освіти. Педагогічна освіта розбудовується саме на засадах культурологічної освітньої парадигми. Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя реалізується завдяки спрямованості на розвиток у студентів здатності до цілісного бачення й сприйняття наявної загальнолюдської, національної культури, педагогічної культури.

Системний підхід – підготовка вчителя розглядається нами як система, у якій усі компоненти взаємопов'язані й взаємозалежні. Такий підхід передбачає, що відносно самостійні компоненти системи підготовки розглядаються не ізольовано, а в їх взаємозв'язку.

Особистісний підхід – орієнтація в процесі професійної підготовки вчителя на особистість як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності й продуктивності підготовки. Не зважаючи на різне трактування поняття „особистість”, а в психолого-педагогічній

літературі розроблено понад 70 теорій цього терміну, такий підхід вимагає визнання особистості як продукту суспільного розвитку, носія культури, унікальності, інтелектуальної, моральної свободи.

Діяльнісний підхід (діяльнісно-особистий), у якому ми вважали діяльність майбутнього вчителя як основу, засіб і вирішальну умову його професійної підготовки. Професійна підготовка вчителя інформатики будується на основі урахування провідного виду діяльності, з урахуванням провідного компоненту змісту освіти – способу мовної діяльності. Від нього залежить і організація різноманітних завдань. Так майбутній учитель виступає в позиції суб'єкта пізнання, спілкування, праці, відносин і своєї творчості, розвитку [2, с. 93].

Синергетичний підхід (від грецьк. *sinergeia* – співробітництво) – комплекс взаємопов'язаних принципів функціонування різних систем, здатних до самоорганізації. Синергетичний підхід розглядається в сучасному наукознавстві як загальнонаукова методологія педагогіки. Згідно з синергетичним баченням всесвіту, більшість існуючих у природі систем відкритого типу спричиняють постійний обмін енергією чи інформацією. Тому педагогічні процеси й явища через наявність несталості відносяться до складних систем відкритого типу.

Різні методологічні підходи до розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності серед старшокласників визначили певні закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Сутність технології у „визначенні найраціональніших засобів досягнення поставленої мети. ... Її головне завдання – у визначенні корисних для практики и найраціональніших і найефективніших методів досягнення поставленої дидактичної мети” [6, с. 25 – 26]. Узагальнення проаналізованої психолого-педагогічної літератури дало можливість виявити багато принципів: системності, гуманізації, інтегративності, модульності, індивідуально-особистісної спрямованості, інноваційності, науковості, компетентності, індивідуалізації, диференціації, самоконтролю та самокорекції, взаємозв'язку та взаємодії, оптимального співвідношення теорії та практики – усього понад сорок принципів.

Так, закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи зі старшокласниками формулювалися як єдина система відповідно до таких положень:

1. Професійну підготовку студентів до майбутньої профорієнтаційної діяльності слід розглядати як об'єктивний, цілеспрямований процес, що підкоряється закономірностям. Принципи цієї підготовки можна визначити відповідно до закономірностей.
2. Закономірності та принципи підготовки майбутніх учителів до профорієнтаційної діяльності серед старшокласників визначаються в контексті системного, діяльнісного, компетентнісного та інших підходів.
3. Професійну підготовку студентів до профорієнтаційної діяльності серед старшокласників слід розглядати як складну педагогічну проблему, результативність якої залежить від багатьох закономірностей, що зумовлені аспектами її складності, динамічності та самоорганізації.
4. Під час визначення закономірностей і принципів професійної підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної роботи серед старшокласників слід звертати увагу на принципи корисності кінцевого ефекту, оскільки корисність кінцевого ефекту стала найважливішим фактором життя, у тому числі й діяльності людини. Ефективність підготовки розглядається як фундаментальна основа, від якої залежить будь-яка професійна підготовка загалом.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, з метою подальшої підготовки майбутніх вчителів інформатики до профорієнтаційної

діяльності варто запроваджувати методики, які допоможуть майбутньому вчителю інформатики в профорієнтаційній діяльності серед старшокласників в умовах комп'ютерного навчання при розв'язанні виховних завдань – формування професійних інтересів, намірів та професійної спрямованості, тобто, складових професійного самовизначення особистості. Слід зазначити, що сучасні методологічні підходи в підготовці майбутнього вчителя інформатики до профорієнтаційної діяльності серед старшокласників є вирішальними для наукового обґрунтування ефективної професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голомшток А. Е. Выбор профессии и воспитание личности школьников / А. Е. Голомшток. – М. : Педагогика, 1979. – 158 с.
2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... докт. пед. наук / Гавриш І. В. – Луганськ, 2006. – 572 с.
3. Климов Е. А. Как выбирать профессию. Изд. 2-е, доп. и дораб. / Е. А. Климов. – М. : Просвещение, 1990. – 159 с.
4. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов – Ростов-на-Д. : Феникс, 1996. – 512 с.
5. Осадчий В. В. Педагогічні засади професійного консультування молоді засобами Інтернет : дис. ... к. пед. наук / Осадчий В. В. – Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, 2005. – 159 с.
6. Харківська А. А. Якість освіти в контексті європейського вибору України / А. А. Харківська // Наукові записки. Серія : Психолого-педагогічні науки (Ніжинський держ. унів. ім. М. Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – № 2. – С. 5 – 10.
7. Янушкевич Ф. Технология обучения в системе высшего образования / Ф. Янушкевич. – М. : Высш. школа, 1986. – 135 с.

REFERENCES

1. Golomshtok A. E. Vybora professii i vospitanie lichnosti shkol'nikov / A. E. Golomshtok. – M. : Pedagogika, 1979. – 158 p.
2. Gavrysh I. V. Teoretyko-metodologichni osnovy formuvannja gotovnosti majbutnih uchyteliv do innovacijnoi' profesijnoi' dijal'nosti : dys. ... dokt. ped. nauk / Gavrysh I. V. – Lugans'k, 2006. – 572 p.
3. Klimov E. A. Kak vybirat' professiju. Izd. 2-e, dop. i dorab. / E. A. Klimov. – M. : Prosveshhenie, 1990. – 159 p.
4. Klimov E. A. Psihologija professional'nogo samoopredelenija / E. A. Klimov – Rostov-na-D. : Feniks, 1996. – 512 p.
5. Osadchij V. V. Pedagogichni zasady profesijnogo konsul'tuvannja molodi zasobamy Internet : dys. ... k. ped. nauk / Osadchij V. V. – Vinnyc'kyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni M. Kocjubyns'kogo, 2005. – 159 p.
6. Harkivs'ka A. A. Jakict' ocvity v konteksti jevpopejc'kogo vybopu Ukrai'ny / A. A. Harkivs'ka // Naukovi zapysky. serija : Pcyhologo-pedagogichni nauky (Nizhync'kyj depzh. univ. im. M. Gogolja) / za. zag. red. prof. Je. I. Kovalenko. – Nizhyn : Vydavnyctvo NDU im. M. Gogolja, 2009. – № 2. – P. 5 – 10.
7. Janushkevich F. Tehnologija obuchenija v sisteme vysshego obrazovanija / F. Janushkevich. – M. : Vyssh. shkola, 1986. – 135 p.